

Cine cunoaște Cărașul așa cum trebuie, știe că nu ne făloșim, susținând că cea mai de seamă caracteristică a lui este spritualitatea, manifestată în dibăcia artistică atât de urimitoare a săteanului cărașan, în iscusința lui de cântăreț înăscut și îndeobște în toate acele minuni ale creațiunilor sale sufletești, cari alcătuesc specificul cărașan și cari, pe bună dreptate, i-au câștigat numele cel mai frumos dintre toate județele țării noastre.(...)

Într-adevăr, cine cunoaște temeinic viața satului nostru cărașan, zestrea lui sufletească și toate comorile lui de frumuseți, nu poate tăgădui această realitate artistică a lui, care-i constituie originalitatea și specificul. Nu poate tăgădui individualitatea lui proprie, care-l deosebește categoric de celelalte județe din Banat. Căci într-adevăr, cărașanul, trăind și muncind din greu în regiuni mai mult muntoase, se deosebește mult de vecinul din pusta Torontalului de pildă. Astfel cărașanul se caracterizează printr-o fire vioae, expansivă și făloasă, în opoziție cu pustanul, care trăind în largul șesului, se carcterizează printr-o fire domoală, contemplativă și așezată. Om de munte, cărașanul are ceva din țesătura intimă a a firii lui, din impetuositatea năvalnică și prăvălitoare a râului de munte, care se rostogolește cu zgomot mare peste bolovani ce-i es în cale, are ceva din firea și istețimea îndrăzneată a haiducului, careși trăește viața fugărită în ascunzișurile, în taina și răcoarea codrilor, pe când pustanul, - om de șes – are ceva din lenevia liniștei potolite și majestoase a râului de șes, care curge lin pe întinsul nemărginit și neted al pusteii pierzându-se și clocindu-se de multeori în mlaștini, cari oglindesc seninul albastru al cerului și melancolia trestiilor care visează, svlete și elastice, moleșindu-se sub soarele arzător al pusteii.

Copil zburdalnic al muntelui, cărașanul e energetic și activ, e așa cum îl silește să fie asprimea veștii chinuite de la munte, unde glia, în sărăcia și zgxrzenia ei, cere o muncă încordată și uneroi plină de priejdii, pe când pustanul, copil al șesurilor nostalgice și nemărginite, e visător și molâu, muncind mai ușor și culegând rod mai bogat.

Toate aceste caracteristici sufletești, - cari s'ar putea lungi oricât – sunt tălmăcite în forme artistice, în minunile creațiunilor lor spirituale, dintre cari nu amintesc decât una, care este în legătură cu ceea ce ne interesează în acest articol.

Ascultați de pildă un « joc » de la munte, sprinten și vioi, vijelios, îndrăcit și bine ritmat și altul de la pustă, adormit și tăragănat, oglindind parcă în ritmu-i lent și notele-i prelungi, nesfârșirea, monotonia și moleșirea șesului și vă veți convinge de cele spuse

mai sus. Unul resfrânge structura sufletească a cărașanului, care se caracterizează prin voiciune, energie creatoare, imaginație artistică, activitate și inițiativă, celălalt firea pustanului, care se caracterizează prin pasivitate contemplativă și melancolică. (...)

Căci într-adevăr, în Valea Cărașului « tot natu » știe să cânte și să joace atâtea cântece și atâtea jocuri câte nici nu se pot închipui. Cărașul cântă – putem zice – din instinct. (...)

Iată de ce în Căraș, nu se găsește sat care să nu-și aibe corul său bărbătesc ori mixt și fanfara sa, dacă nu corurile și fanfarele sale. Nu se găsește sat, care să nu-și aibe poezii, « artiștii » lui instrumentiști, compozitorii și « conducătorii » lui de coruri și fanfare.

Din această nevoie instinctivă de a-și tălmăci simțirea în minunate plăzmuiri artistice, de a cânta și a juca s'a născut « Asociația Corurilor și Fanfarelor din Căraș », asociație care nu este altceva decât una din valorile spirituale vii ale Cărașului, o instituție de cultură și creștere sufletească, o instituție artistică, morală și națională, care a răsărit în județul nostru de țărani artiști, cu spontaneitatea și firescul cu care răsar florile de câmp, - simple și frumoase. Nu este altceva decât o instituție, care nu tinde numai să mlădieze mintea și să înobileze sufletul țaranului cântăreț, ci să facă din el în același timp, bun creștin, bun român, bun cetățean și om de omenie. Nu este altceva decât *o instituție specific bănațeană*, unică în felul ei în toată țară românească.

(Fragment din « Situația generală administrativă, financiară, economică și culturală a Județului Căraș pe anul 1934/1935 », p. 171 – 174)